

Säkerhet vid sjukvårdsinrättningar
som ger psykiatrisk tvångsvård och
rättspsykiatrisk vård samt vid enheter
för rättspsykiatrisk undersökning

I Socialstyrelsens författningssamling (SOSFS) publiceras verkets föreskrifter och allmänna råd.

- Föreskrifter är bindande regler.
- Allmänna råd innehåller rekommendationer om hur en författning kan eller bör tillämpas och utesluter inte andra sätt att uppnå de mål som avses i författningen.

Socialstyrelsen ger årligen ut en förteckning över gällande föreskrifter och allmänna råd.

SOSFS kan beställas från Socialstyrelsens kundtjänst, 120 88 Stockholm, fax 08-779 96 67, e-post socialstyrelsen@strd.se

ISSN 0346-6000 Artikelnr 2006-10-9

Tryck: Grafikerna Livréna i Kungälv AB, Kungälv 2006

Socialstyrelsens föreskrifter om säkerhet vid sjukvårdsinrättningar som ger psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård samt vid enheter för rättspsykiatrisk undersökning;

**SOSFS
2006:9 (M)**

Utkom från trycket
den 5 juli 2006

beslutade den 9 juni 2006.

Socialstyrelsen föreskriver följande med stöd av 19 § förordningen (1991:1472) om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård samt 2 § 1 och 4 och 3 § 3 förordningen (1985:796) med vissa bemyndiganden för Socialstyrelsen att meddela föreskrifter m.m.

1 kap. Tillämpningsområde

1 § Dessa föreskrifter skall tillämpas vid sjukvårdsinrättningar där det ges vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård samt vid enheter för rättspsykiatrisk undersökning.

Vid tillämpningen av föreskrifterna skall kraven på en god vård som anges i 2 a § hälso- och sjukvårdslagen (1982:763) beaktas.

I det följande används ”verksamhet” som en gemensam benämning för sjukvårdsinrättningar som ger vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård samt för enheter för rättspsykiatrisk undersökning. ”Patient” används som en gemensam benämning för patienter som vårdas med stöd av lagen om psykiatrisk tvångsvård och lagen om rättspsykiatrisk vård samt för personer som genomgår rättspsykiatrisk undersökning.

2 kap. Definitioner

1 § I dessa föreskrifter avses med

säkerhet	skydd för patienter, personal och samhället i övrigt i samband med psykiatrisk tvångsvård, rättspsykiatrisk vård eller rättspsykiatrisk undersökning
inre säkerhet	säkerhet inom en avdelning Kommentar: Den inre säkerheten kan t.ex. avse vårdens innehåll och rutiner för att förhindra användningen av alkohol och andra droger.
yttre säkerhet	en avdelnings skalskydd och perimeterskydd

skalskydd	skydd i form av en avdelnings fysiska gränser Kommentar: Skalskyddet utgörs av omslutande väggar, tak och golv med tillhörande byggnadsdetaljer och slussfunktioner.
perimeterskydd	skydd inom en verksamhets område men utanför skalskyddet för att fördröja rymning och frigtagning samt förhindra otillbörlig kontakt genom skalskyddet Kommentar: Perimeterskyddet kan t.ex. utgöras av omslutande murar eller staket.
säkerhetsanpassning	åtgärder som vidtas för att åstadkomma säkerhet
säkerhetshandling	handling som innehåller teknisk beskrivning av säkerheten Kommentar: Säkerhetshandlingen innehåller situationsplan samt plan- och sektionsritningar och anger funktionskraven för den fysiska säkerheten, som t.ex. perimeterskydd, omslutande och sektionsindelade byggnadsdelar, angreppssida för konstruktioner mot genombrytning samt el- och teleanläggningar, vilka redovisas med grafiska symboler.
anmälningsansvarig	befattningshavare som vårdgivaren utsett att svara för anmälningskyldigheten Kommentar: Anmälningskyldigheten gäller anmälan enligt 6 kap. 4 a § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område.
avvikelsehantering	rutiner för att identifiera, dokumentera och rapportera negativa händelser och tillbud samt för att fastställa och åtgärda orsaker, utvärdera åtgärdernas effekt och sammanställa och återföra erfarenheterna Kommentar: Avvikelsehanteringen gäller säkerhetsrelaterade händelser respektive säkerhetsanpassning.

3 kap. Säkerhetsanpassning

Inre säkerhet

1 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur den individuellt anpassade vården som ges till patienten skall kunna bidra till att säkerheten upprätthålls. Detta gäller oavsett om vården ges inom en verksamhets område eller i samband med vistelse utanför detta område.

2 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för samverkan med beroendevården och primärvården angående säkerheten. Vårdgivaren skall även ta initiativ till samverkan med kommunernas hälso- och sjukvård och socialtjänst.

3 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner så att hälso- och sjukvårdspersonalen får genomgå

1. regelbunden säkerhetsutbildning, och
2. regelbundna säkerhetskontroller.

4 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för tillämpningen av 6, 6 a och 18–24 §§ lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård respektive 8 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

Rutinerna skall uppfylla kraven i 2 a och b §§ lagen om psykiatrisk tvångsvård respektive 2 a och b §§ lagen om rättspsykiatrisk vård.

5 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för vilka åtgärder hälso- och sjukvårdspersonalen skall vidta, om en patient på egen hand eller med hjälp av utomstående försöker avvika eller avviker från en verksamhet.

Yttre säkerhet

6 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur skalskyddet skall vara utformat och för regelbunden kontroll av detta skydd.

7 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur perimeterskyddet skall vara utformat och för regelbunden kontroll av detta skydd.

8 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur en säkerhetshandling skall upprättas för varje avdelning och hur denna kontinuerligt skall uppdateras.

Säkerhet vid vistelse utanför verksamhetens område

9 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för säkerheten när en patient vistas med personal utanför verksamhetens område, t.ex. vid ledsagning eller transporter.

4 kap. Säkerhetsklassificering

1 § Avdelningar vid verksamheter skall delas in i säkerhetsnivåerna

1. mycket hög,
2. hög, eller
3. godtagbar.

Om vården vid en avdelning bedrivs i flera lokaler, skall varje sådan del av en avdelning säkerhetsklassificeras. Detta gäller även avdelningar för rättspsykiatrisk undersökning.

2 § En avdelning, eller del av en avdelning, med mycket hög säkerhetsnivå skall ha ett skal- och perimeterskydd som kan stå emot fri-

tagningsförsök och kvalificerade rymningsförsök.

En avdelning, eller del av en avdelning, med hög säkerhetsnivå skall ha ett skalskydd som kan stå emot rymningsförsök.

En avdelning, eller del av en avdelning, med godtagbar säkerhetsnivå skall ha rutiner för en fortlöpande kontroll av var patienterna befinner sig.

5 kap. Säkerhetsansvarig

1 § Vårdgivaren skall utse en befattningshavare som har ansvaret för säkerheten vid en verksamhet, en säkerhetsansvarig.

2 § Den säkerhetsansvarige skall ansvara för säkerhetsanpassningen enligt 3 kap. 2–9 §§.

3 § Den säkerhetsansvarige skall ansvara för att varje avdelning vid en verksamhet säkerhetsklassificeras enligt fjärde kapitlet.

4 § Om en vårdgivare avser att vidta åtgärder för att ändra en avdelnings säkerhetsnivå, skall den säkerhetsansvarige anmäla detta till Socialstyrelsen senast en månad innan åtgärderna påbörjas.

5 § Den säkerhetsansvarige skall i tillämpliga delar följa föreskrifterna i 4 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2005:12) om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården i arbetet med att systematiskt och fortlöpande upprätthålla och utveckla säkerheten.

6 § Den säkerhetsansvarige skall använda de erfarenheter som kan göras i samband med utredningar i ärenden enligt 6 kap. 4 a § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område i det förebyggande riskhanteringsarbetet. Detta arbete skall i tillämpliga delar utföras i enlighet med 4 kap. 6 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2005:12) om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården.

6 kap. Placering av patienter

1 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur man skall göra en bedömning i det enskilda fallet av risken för fritagning, patientens benägenhet att skada sig själv eller annan och rymningsbenägenheten. Denna bedömning skall ligga till grund för ett beslut om

1. vid vilken avdelning en patient som tas in för vård enligt lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård skall vårdas,
2. vid vilken avdelning en patient som tas in för frivillig vård från ett häkte, en kriminalvårdsanstalt eller ett särskilt ungdomshem skall vårdas, och
3. vid vilken avdelning för rättspsykiatrisk undersökning som en patient skall undersökas.

Bedömningen skall dokumenteras i patientens journal.

2 § Innan beslut fattas om att placera en patient vid en avdelning skall chefsöverläkaren, med hänsyn till vad som framkommit i 1 §, bedöma vilken säkerhetsnivå som är nödvändig.

Vid bedömningen skall särskilt beaktas, om patienten

1. tidigare motsatt sig att medverka i planerade psykiatriska vårdåtgärder, eller
2. är beroende av alkohol eller andra droger.

Den fastställda säkerhetsnivån skall dokumenteras i patientens journal.

3 § Chefsöverläkaren skall fatta beslut om att placera en patient vid en avdelning som har den säkerhetsnivå som motsvarar patientens behov.

Om det finns särskilda skäl, får en patient placeras vid en avdelning som har en säkerhetsnivå som ligger en nivå över vad som anges i första stycket.

Chefsöverläkaren skall fortlöpande överväga vilken säkerhetsnivå som är lämplig.

4 § En patient som tas in för vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård skall vårdas vid en avdelning med godtagbar säkerhetsnivå, om det inte är särskilt påkallat att patienten bedöms och placeras i enlighet med bestämmelserna i 1–3 §§.

5 § Uppgiften om en avdelnings, eller del av en avdelnings, säkerhetsnivå finns i Socialstyrelsens register över anmälda verksamheter som ger vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård samt över enheter för rättspsykiatrisk undersökning.

7 kap. Anmälan vid brister i säkerheten m.m.

Vad skall anmälas?

1 § Enligt 6 kap. 4 a § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall en anmälan till Socialstyrelsen göras om någon har drabbats av eller utsatts för risk att drabbas av allvarlig skada till följd av brister i säkerheten vid en avdelning som ger vård enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård eller vid en enhet för rättspsykiatrisk undersökning.

Vem skall anmäla?

2 § Vårdgivaren skall utse en befattningshavare som skall svara för anmälningsskyldigheten.

Den anmälningsansvarige skall ha en sådan ställning i verksamheten att han eller hon har möjlighet att delta i säkerhetsarbetet.

Hur skall anmälan göras?

3 § Anmälan skall göras skyndsamt till Socialstyrelsens tillsynsenhet i respektive region på blanketten SOSB 47010 (*bilagan*). Anmälan skall kompletteras med en intern utredning som skall ha kommit in till tillsynsenheten senast två månader efter den dag då den anmälda händelsen ägde rum.

Den interna utredningen skall innefatta

1. en redogörelse för händelseförloppet,
2. den korrigerande säkerhetsanpassningen som vidtagits omedelbart,
3. identifierade orsaker till den säkerhetsrelaterade händelsen,
4. en riskbedömning, dvs. sannolikheten för att liknande säkerhetsrelaterade händelser skall inträffa igen och tänkbara konsekvenser,
5. säkerhetsrelaterade händelser av liknande art som tidigare har inträffat i verksamheten, och
6. åtgärder som har vidtagits för att anpassa säkerheten med utgångspunkt från riskbedömningen.

Information till patient eller närstående

4 § Patienten skall underrättas om att en säkerhetsrelaterad händelse som hänför sig till denne har föranlett en anmälan enligt 6 kap. 4 a § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område, om det inte finns hinder mot detta enligt sekretesslagen (1980:100). Patienten skall ges möjlighet att i anslutning till anmälan beskriva sin upplevelse av händelsen.

Om informationen inte kan lämnas till patienten, skall den i stället lämnas till en närstående, om det inte finns hinder mot detta enligt sekretesslagen.

En anteckning om att patienten eller en närstående underrättats om en anmälan skall göras i patientens journal. Det skall även antecknas om informationen inte lämnats och anledningen till detta.

5 § Den som är anmälningsansvarig svarar för att patienten eller en närstående utan dröjsmål blir informerad om och får en kopia av Socialstyrelsens beslut efter en anmälan. Detta gäller inte om det i det enskilda fallet bedöms olämpligt.

Risk- och avvikelshantering

6 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur 4 kap. 5 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2005:12) om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården i tillämpliga delar skall följas i arbetet med att systematiskt och fortlöpande upprätthålla och utveckla säkerheten.

7 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för hur de erfarenheter som görs i samband med utredningar i

ärenden enligt 6 kap. 4 a § lagen (1998:531) om yrkesverksamhet på hälso- och sjukvårdens område skall användas i det förebyggande riskhanteringsarbetet enligt 4 kap. 6 § Socialstyrelsens föreskrifter (SOSFS 2005:12) om ledningssystem för kvalitet och patientsäkerhet i hälso- och sjukvården.

8 kap. Övrigt

1 § Föreskrifter om skriftliga rutiner för hur anmälnings-, underrättelse- och uppgiftsskyldigheterna enligt lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård och andra sådana författningsreglerade skyldigheter skall fullgöras finns i 5 kap. 8 § Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SOSFS 2000:12) om psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård.

2 § Vårdgivaren skall ge direktiv och säkerställa att det finns skriftliga rutiner för begäran om biträde av polisen enligt 47 § lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård eller 27 § lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

3 § Föreskrifter mot våld och hot i arbetsmiljön finns i Arbetarskyddsstyrelsens kungörelse med föreskrifter (AFS 1993:2) om åtgärder mot våld och hot i arbetsmiljön.

Denna författning träder i kraft den 1 juli 2006.

Styrelsen för Socialstyrelsen

(Hälso- och sjukvårdsavdelningen)¹

---

1 (Föredragande: Anton Svensson)

ANMÄLAN AV BRISTER I SÄKERHETEN

Händelse som

- medfört allvarlig skada
 kunnat medföra allvarlig skada

Datum

.....

Socialstyrelsen
Regionala tillsynsenheten i

.....

Avsändarens diarienummer

.....

Vårdgivarens namn	Verksamhetens namn	Enhetens namn	
Utdelningsadress			
Postnr	Postort	Telefon (inkl. riktnr)	Telefax

Datum, veckodag samt klockslag för inträffad händelse	Patientens/patienternas personnummer
---	--------------------------------------

Kortfattad beskrivning av händelsen och konsekvenserna för patienten/patienterna eller andra

- Patient/-er/närstående har underrättats om händelsen och anmälan
 Patient/-er/närstående har lämnats tillfälle att beskriva händelsen

Bifogat utredningsmaterial

☐	Intern utredning (enligt 7 kap. 3 § andra stycket denna författning)
☐	Kopia av patientens/-ernas fullständiga journal/-er för aktuellt vårdtilfälle
☐	Gällande rutiner i tillämpliga delar
☐	Berörd personals redogörelse/-er
☐	Patientens/-ernas/närståendes redogörelse/-er
☐	Övrigt, ange vad

Beskrivning av verksamhetens organisation och bemanning

--

Uppgifter om berörd personals utbildningsnivå, tjänstgöringstid och anställningsform

--

Händelsen har föranlett polisanmälan, anmälan bifogas

Den anmälningsansvariges underskrift		Titel/funktion	
Namnförtydligande		Telefon (inkl. riktnr)	Telefax
Utdelningsadress		E-postadress	
Postnr	Postort		

